

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

In Cap. Gemma 29.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

neutr, & non exprimuntur, nullum effectum ju- ob caus quod & supra ad cap. proximum attigimus
ris habeant, per text in l. Si repetendi 7, C. De condit. aduersus Innocent.

In Cap. Cum in tua 27.

Vide quæ dixi ad c. Præterea 12, supra eod.

In Cap. Consultationi 28.

SUMMARI A.

1. Metus in muliere quantum requiratur.
2. Metus etiam minor in muliere iustus censetur.

Agitur hoc Cap. de mulieribus, quæ in
valvis Ecclesiæ per Sacerdotem benedi-
cendæ, obreundunt se minimè consensisse
in matrimonio. Has responder textus noster
minimè audiendas esse, si sponsus legitimè, id
est, per testes, aut per instrumentum contrarium
probaverit.

Item agitur de illis, quæ jam benedictione
percepta à sponsis aufugiunt, nondum subsecuta
carnis copulâ, asserentes, se quidem expressis
verbis matrimonium contraxisse, sed revera a-
nimo dissensisse, propter metum adhibitum. Et
has respondet merito audiri oportere, & co-
gnosci, utrum talis metus sit, qui potest cadere in
constantem virum. Ita textus noster, qui tamen
non addit, an propter talem metum matrimo-
nium pronuntiandum sit esse nullum. Proinde
hic locus supplendus est, ex c. Cum locum 14, h. 1.
& quæ ibidem retulimus, videlicet, ejusmodi
matrimonium ipso jure esse nullum.

Quod adjicit textus, ante carnis copulam subse-
cutam, eum sensum habet, ut, si copula subsecuta
fuerit, matrimonium propter metum retractari
non debeat, utpote jam metu purgato per spon-
taneam copulam, sicut comprobavimus in c. Ad
id 21, sup eod.

Cæterum oritur hic difficultas, cum inquit
textus, diligenter inquirendum esse, utrum tali
metu mulieres percussæ fuerint, qui potest ca-
dere in constantem virum. * Cum rationi non
videatur consonum, ut idem metus in muliere,
qui in viro requiratur cum hic constantior sit,

altera inconstantior naturâ suâ, c. Forus 10, versu
natura inf. De verb. signif. nam & hinc mulieres
propter imbecillitatem sexus juvantur denatus-
consulto Velleiano, non viri, l. 2, & passim toto tit.
D. Ad SC Velleianum.

Atque hinc Glossa add c. Cum locum, existimat
minorem metum videri iustum in muliere,
quàm in viro, quam ibidem notandam censeat
Panormit. & Præposit. atque à plurimis com-
mendatam tradit Navar. in Manuali c. 22, n. 51,
tum eam memorabilem vocat in consil. 10, n. 3, De
iis quæ vi metus causa. Eandem probant & alii
apud Did. Covarr in hunc lib. IV. Decretal p. 2, c. 3,
§. 14, n. 16, per text in can Indignantur xxii. q. 6, &
facit text in cap Sicut 6, in pr. inf. De homicid. Unde
monet Covarr judicem, ne tam anxie metum
æstimet in muliere, quàm in viro, sed consideret,
quid fœmina constans faceret, inspectâ scilicet
naturali fœminarum constantia. Aliquid enim
(inquit) cogeret fœminam etiam constantem ad
eligendum id, quod vir constans minimè elige-
ret.

Quocirca & Panorm. & Butr. hic voculam,
Virum, in fine textus nostri adjectam omittunt,
quasi in eorum libris nulla viri mentio fiat, sed
tantum loquatur de metu, qui potest cadere in
constantem, sive is vir sit, sive mulier. Quibus
tamen impressi libri refragantur, & deinde Præ-
pos hic hanc eandem lectionem nostram sequi-
tur. Ne autem ipse à Glossæ & aliorum senten-
tiâ temerè discessisse videatur, putat in textu no-
stro subaudiendum esse, in constantem virum,
vel mulierem constantem, aut sub nomine viri
comprehendi etiam mulierem, sicut sub mascu-
lino continetur etiam fœmininum, idque absur-
ditatis vitandæ causâ: quod & rectè dicitur à
Præposito.

In Cap. Gemma 29.

SUMMARI A.

1. Matrimonia adjectione pœnæ aritari non debent.
2. Licet pœna etiam modica promittatur.

3. Stipulatio pœnalis an matrimonium contractum in-
firmet?

4. Arrha

4. Arrha an licitè sponsalibus adiciantur.
5. Cur potius arrha quam pœnalis stipulatio?
6. Arrha quantà promitti possit.
7. Condicio, si arbitratu Titii nupserit, afficit libertatem matrimonii.
8. An & hac, si non nupserit?
9. Rejicitur in virgine & vidua.
10. Quid de hac, si Mævia non nupserit neque Seio, neque Sempronio? &c.
11. Quid si ita legatum sit, Titio centum lego, ita ut Mæviam in uxorem ducat?

E Legans h. Cap. decisio est. Cùm enim filia Gemmæ mulieris sponsalia contraxisset cum Bernardi filio, & stipulatio pœnalis adjecta esset inter ipsos parentes, puta centum vel mille vel alterius quantitatis, si quis eorum nuptiis impedimento fuisset, & postea eadem filia alteri cuidam nupserit, videbatur commissæ stipulatio pœnalis ex parte ipsius Gemmæ. Unde hac de re aditus S. Pont. respondit hoc textu nostro, pœnam adjectam minimè deberi, idè quòd libera debeant esse matrimonia. Idem in simili facti specie respondit Paulus Jurisf. in l. Titia 139. D. De verb. oblig. eamdem rationem adferens: quia inhonestum visum est, inquit, vinculo pœnæ matrimonia obstringi sive futura sive contracta.

Et quamvis hoc nostro textu filia ipsius Gemmæ & Bernardi filius nondum septennium implevissent, quòd aliàs in sponsalibus contrahendis requiritur, cap. 4. & cap. fin. inf. sit prox. & subsequenter ex hoc capite non videatur valere adjecta pœnalis stipulatio, èd quòd accessòrium non subsistat deficiente principali, l. Non dubium 5, C. De legib. l. Cum principalis D. De R. l. & c. Accessòrium eod. tit. in 6, Hujus tamen ætatis nullam rationem hic dedit S. Pontifex, quòd de ea rogatus non erat, aut fortè ipsi majores facti eadem sponsalia expressis verbis, vel tacitè, id est facti, veluti per mutuam suam cohabitationem, sive per alios actus inter sponso sponso usitatos: aza & firma habuerant, c. unico in pr. de desponsat. impub. lib. 6, sed tantum respicit libertatem matrimonii, quæ adjectione pœnæ arctari non potest, sicut rectè hic animadvertit Panor. & plànus constat ex d. l. Titia. Quæ certè magis obtinent, si inter ipsum sponsum & sponsam pœnalis stipulatio subdita sit sponsalibus, èd quòd hac specie magis constringatur matrimonii libertas, sicut per se

liquet, & ex frequentiori d. d. sententia tradit Panor. hic n. 9.

Neque interest, qualiscumq; pœna etiam modica promittatur, uti ex recepta Panor. & Bartoli sententia, docet Covarr. in 4, lib. Decretal. p. 1, c. 3, n. 7, in fine. Nec enim jura aliquam moderationem constituunt circa hanc pœnam, quæ odiosa est, præsertim in materia matrimoniali, quæ favorabilis est, cap. fin. sup. De sentent. & rejud. Ac proinde sufficit in eo contrahendo vel minima suspicio constringendæ libertatis matrimonialis: quippe pœnæ, cum odiosæ sint, restringi debent, cap. Odia De R. l.

Sed constituamus, matrimonium nihilominus contractum esse, anne propter adjectam stipulationem pœnalem inter sponso sponso vel eorum parentes infirmum erit matrimonium? Minimè verò; cùm hic metus stipulationis pœnalis non sit justus ac proinde non infirmat matrimonii contractum: sicut latè docuimus ad cap. Cum locum 14, sup. sup. eod. Sed ideo matrimonium contrahitur, ne si unus non paruerit stipulationi, in ipsam pœnam incidat, eoque nomine lis ipsi moveatur coram iudice.

Movent hic Interpretes de arrhis, quæ interdum sponsalibus adiciuntur, Est autem arrha, quòd a sponso sponsæ datur, vel è contrà à sponsa sponso in argumentum contractuum inter se sponsalium, & est veluti pignus contrahendi matrimonii, l. 3, & l. fin. C. De sponsalib. unde etiam arrha sponsalitia dicitur in l. Si iugibus 16, C. De Episcopali and. Atque hæc, si nuptiæ secutæ fuerint, à dante rectè reperitur, quasi contracto matrimonio sine causâ sit apud recipientem, per text. in l. Exemplo 11, § is qui vna D. De action. empti, nisi fortè aliud consuetudine loci receptum esset; quòd dubium non est juri scripto derogari posse, cap. fin. sup. De consuet. & l. de quib. 32, in fine D. De legib. Ubi verò matrimonium secutum non est inter sponso sponso, tum si per dantem steterit, arrha amittitur; si per recipientem, duplum vel etiam quadruplum, si ita conventum sit, restituitur, d. l. fin. Cod. De spons. Et has arrhas utroque jure licitas esse in sponsalibus & matrimoniis probant textus in can. Si quis uxorem cum can. seq. xxv. 1. quasi 2, in can. Nostrates, in can. Famine xx. quasi. 5, & in d. l. fin. tamen Glossa hic quoad Jus Canonicum addubitet. Neque interest, arrha in quantitate, an in specie, id est, in corpore detur, quemadmodum ex Præposito, Baldo, & aliis rectè tradit Covarr. h. cap.

d. cap. 3, n. 9, & rectè, cum arrha nihil aliud significet, quam sponsalia, sive matrimonium contractum esse, quod æquè per quantitatem & per speciem fieri potest, & probat textus in d. l. Exempto § is qui vina.

5 Cæterum laborant Interpretes, cur in sponsalibus arrha permittatur, non verò pœnalis stipulatio: cum non minùs propter timorem amittendæ arrhæ, vel ejus restituendæ in duplum, vel in quadruplum, juxta decisionem *d. l. fin. Cod. De sponsalib.* videatur obstringi libertas matrimonii, quàm per adjectionem pœnalis stipulationis, quæ hoc textu nostro prohibita est, *et d. l. Titia D. De verb. obligat.* Et quidem Glossa hic videtur distinguere, inter jus civile & Canonicum, quòd illo jure arrhæ permittæ sint, non verò de jure Canonico. Sed hæc meritò rejicitur ab Hostiensis, eò quòd nullibi jure Canonico arrha improbata sit, imò eam & jure Canonico admittam esse supra comprobavimus. Quare ipse hanc diversitatis rationem adfert, quòd arrha tradatur; sed in traditione rei suæ potest quis eam legem imponere, quam vult *l. Traditionib. De pact.* Quòd non est in stipulatione pœnæ, in qua nihil traditur. Verùm hæc ratio nihil evincit, cum non minùs in arrhâ adhuc remaneat in dante metus eam amittendi, & in recipiente eam restituendi in duplo vel in quadruplo.

Idem Hostiensis, in *Summa sua*, aliam hujus rei rationem adducit, quòd scilicet pœnalis stipulatio odiosa sit, arrha verò favorabilis. Siquidem illa est signum matrimonii non secuti; arrha verò contrahendi matrimonii, quòd favorabile est, *cap. fin. sup. De sentent. et rejud.* at verò odia restringenda sunt, & favores ampliandi, *cap. Odia De R. I. in 6.* Verùm nec hæc ratio quidquam efficit, quia etsi arrha favorabilis sit propter matrimonium favorabile, non tamen negari potest, quin & in arrhæ datione pœna tacite comprehendatur, tam respectu dantis, quàm recipientis. Nam dans si sine justa causâ matrimonium subterfugiat, arrham amittit; recipiens in duplum vel quadruplum, si ira conventum sit, punitur, *d. l. fin.* Unde metu hujus pœnæ non minùs videtur coartari matrimonii libertas, quàm per pœnalem stipulationem, contra rationem textus nostri *et in d. l. Titia.*

Bartolus in *d. l. Titia n. 4*, hanc rationem comminiscitur, quòd pœna amittendæ arrhæ, vel restituendæ legalis sit, hoc est, à lege permittæ. Ergò eâ licitè uti possumus, *l. Si in stipulatio facta sue-*

rit 19, D. De verb. obligat. at altera illa conventionalis est, & improbata à jure. Sed hæc ratio Bartolini non explicat, quare potius in arrha pœna permittæ sit, quàm in altera illa conventionali, cum tamen utrobique videatur lædi libertas matrimonii contrahendi.

Joannes Andreæ *hic n. 9*, ideo diversum putat in arrha, quòd hæc tradatur ipso facto, pœna autem promittatur, at verò faciliores sumus ad promittendum quàm ad dandum. Et hæc rationem communiter receptam testatur idem Joannes Andr. & Aretin. in *apostilla hic ad Panorm.* pro qua adducit textum insignem in *l. Sed si ego 4, in fine D. Ad SC. Velleiam.* Adfert & hanc rationem Joan. Andr. quòd pœna solet promitti in magna quantitate: quam tamen æstimari vult ex quantitate arrhæ & qualitate personarum, cum scribat se vidisse arrhas quatuor millium librarum. Si enim pauper det magnas arrhas, quis dubitat (inquit) per hoc impediri libertatem matrimonii? Contra est inter locupletes, ut in his magna arrha non facillè infringat matrimonii libertatè. Et hæc ratio, quæ omnium verissima est, placeat quoque Panormitano *hic n. 8.*

Neque obstat, quòd textus simpliciter loquatur in *d. l. fin. C. De sponsal.* de arrha amittendâ vel restituendâ in duplum vel in quadruplum; quâsi cujuscumque quantitatis arrha inter sponsos & eorum parentes sit promittæ. Nam, ut rectè responderet, ex sententia Panorm. *hic*, in lege non tam verba ejus inspicienda, quàm ratio, cui lex innititur, *l. Non dubium 6, in pr. C. De legib. et certum est De R. I. in 6*, Certum est, inquit, quòd is committit in legem, qui legis verba completens contra legis nititur voluntatem. At verò si cujuscumque quantitatis arrha permitteretur inter sponsos, sæpè accidere posset, ut quis non spontè, sed metu amittendæ vel restituendæ arrhæ adigeretur ad matrimonium contrahendum, cum in *d. l. finali in fine*, apertè dicat textus, quòd in contrahendis nuptiis libera potestas esse debeat. Quare hæc in re rectè spectantur quantitas arrhæ, & personarum qualitas, maxime accipientis arrham, propter pœnam dupli vel quadrupli. In pœnali verò stipulatione ne minima quidem quantitas permittitur, quòd hæc planè odiosa sit, atque idcirco nullâ interpretatione molli & transferri debet ad certas personas *d. l. Odia De R. I. in 6*, Sicut & superiore lectione meminimus.

Atque hæc pertinent ad verum & genuinum ⁷ intel-

intellectum l. Cum tale legatum 71. §. si arbitrari D. De condit. & demonstrat. ubi respondet Papinianus: legatum de jure relictum, si arbitrari Titii nupserit, etiam eo casu deberi, quo sine arbitrari Titii nupserit; cum hæc conditio afficiat libertatem matrimonii contrahendi, ac proinde rejicienda sit. Secus tamen est in hac conditione adjecta, si ex consilio Titii nupserit: nam sufficit hoc casu consilium requisivisse, etiam si parere non cogatur, per text. inc. Olim 7. sup. De arbitria.

8 Item pertinet ad interpretationem §. Mævia ejusdem l. Cum tale legatum: Mævia (inquit textus) si non nupserit, fundum, cum morietur, lego, vel etiam simpliciter, si non nupserit lego, ob eandem enim rationem rejicitur conditio, ita quod legatum purum remaneat. Unde & idem omnino censendum est, si his verbis legatum relictum fuerit, si cum consensu matris, curatoris, vel alterius nupserit, per text. in d. §. si arbitrari & ibi latius vide Emmanuel à Colta in 8. limitæ. Hodie tamen ex Novella Justiniani constitutione hæc conditio, si non nupserit, adjecta legato relicto à viro uxoris suæ, vel econtra ab uxore viro suo, sive etiam ab alio extraneo, non rejicitur, atque idcirco si ea nupserit, aufertur ab ea legatum, per text. in Auth. Cui relictum C. De indicta viduit. tollenda, quæ desumpta est ex Novella Justiniani 22. de nupt. §. quæ verò nunc sequitur.

9 Rejicitur verò in virgine, secundum ea, quæ jam dicta sunt, juxta Joannem, Azonem, & communem Dd. sententiam, prout attestatur additio ad Gl. in d. Auth. Cui relictum. Et ratio in vidua est, quod hæc nubendo contristet animam defuncti mariti sui. Ita Justinianus in d. §. quæ verò nunc, quæ ratio cessat in virgine.

Neque movet ratio treritii in Gl. ejusdem Auth. Cui relictum, quod scilicet hæc conditio, si non nupserit, magis rejicienda sit in virgine, quam in vidua; cum beator sit status virginum, quam conjugum, can. Nuptia xxxii. quæst. 1. & 1. ad Corinth. 7. ubi his verbis inquit D. Paulus: igitur & qui matrimonio jungit virginem suam benefacit, & qui non jungit, melius facit. Quia responderet ex sententia Salyceti, ad d. Auth. Cui relictum, quod odiosa, sive potius minus laudabilis sit in vidua repetitio se-

cundarum nuptiarum, per text. in §. solum, & in §. si autem iure d. Novell. de nupt. & in can. Quomodo xxxi. quæst. 1. quam in virgine, cujus matrem ontium vel ab ipso D. Paulo comprobatur, jam d. loco, ubi etiam addit, beatorem esse viduam, si non nubat, quam si nubat.

Sed & diversum statuitur in legato, Si Mævia 10 non nupserit Titio, neque Sejo, neque Sempronio, aut si plures eadem conditione comprehensi sunt: nam legatum Mævia amittit, si cuilibet eorum nupserit, l. Cum ita 63. cum l. seq. D. De condit. & demonstrat. dum tamen alteri, qui comprehensus non est, honestè nubere possit; aliàs secus, d. l. Cum ita, cum l. seq. nam quæ honestè à nobis fieri non possunt, impossibilia judicantur, ex responso Papiniani, in l. Filius 15. D. De conditionib. institut. Responsum verba hæc sunt: Quæ enim lædunt pietatem, existimationem, verecundiam nostram, & (ut generaliter dicam) quæ contra bonos mores sunt, nec facere nos posse credendum est. Quare ob hæc rationem Papiniani, si nulla alia esset persona honesta, meritò rejiceretur hæc conditio tamquam impossibilis, sive turpis: & eâ non obstante, posset Mævia cum Sejo vel cum Sempronio, vel cum alio, qui à testatore prohibitus est, liberè & licitè nubere, l. Conditiones 9. D. De condit. instit.

Item diversum statuitur, si hoc modo legatum sit, Titio centum lego, ita ut Mæviam in uxorem ducat. Nam hæc specie non tam aufertur libertas matrimonii contrahendi, quàm lucrispe invitatur Titius ad contrahendum cum Mævia matrimonium, per text. in l. Titio centum 71. §. 1. D. De condit. & demonstrat. Aliter obtinet, si quis pecuniam promittat, si Mæviam uxorem non duxerit, per hunc text. nost. & in d. §. 1. ubi hæc ratio redditur, quod aliud sit eligendi matrimonii (inquit textus) pœnæ metu libertatem auferri, aliud ad matrimonium certâ lege invitari.

Et hæc eadem obtinent non tantum in legatis, sed & in institutionibus, sub similibus conditionibus relictis, cum utrobique eadem sit ratio, l. Illud 31. in princ. D. Ad L. Aquil. & facit text. in l. Servo invito 65. §. si testatore D. Ad S. C. Treb.

In Cap. Is qui fidem 30.

SUMMARI A.

1. Sponsalia de futuro per subsequenter copulam trans-

eunt in matrimonium.

2. Matrimonium hoc dicitur presumptum.

X x z

3. Idque